

Α Ρ Η Σ
Ζ Ε Π Α Τ Ο Σ

ΠΟΙΟΣ
ΕΙΜΑΙ
ΕΓΩ;

Η ΤΡΙΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
Α Ρ Μ Ο Σ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΜΑΙ ΕΓΩ;

ISBN 978-960-527-628-7

© 2010, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

ΑΘΗΝΑ: Μαυροκορδάτου 11, Τ.Κ. 106 78
τηλ.: 210 3304196 - 210 3830604, fax: 210 3819439

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Πρασακάκη 5, Τ.Κ. 546 22
τηλ.: 2310-220992, fax: 2310-220910

web: www.amosbooks.gr
e-mail: info@amosbooks.gr
παραγγελίες: orders@amosbooks.gr

ΑΡΗΣ ΖΕΠΑΤΟΣ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΜΑΙ ΕΓΩ;

Η τρίτη γέννηση

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὴν ἐποχὴ πού ζοῦσα στή Θεσσαλονίκη ἔλαβα ἀπὸ τὸν Ἄρη Ζεπάτο (1944-2007) ἓνα κείμενο γιὰ τὸ Πρόσωπο, συνοδευόμενο ἀπὸ τὸ ἐξῆς σημείωμα:

Ἀθήνα 10/2/1995

Ἀγαπητέ Θεόδωρε,

Σοῦ στέλνω ἓνα μελέτημα, τὸ ὁποῖο εἶχα γράψει πρὶν ἀπὸ 10 χρόνια. Συνόψισα ὅλες τὶς ἐμπειρίες πού εἶχα ὡς τότε σχετικά μὲ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Σήμερα θέλω νὰ τὸ διορθώσω, νὰ τὸ συμπληρώσω καὶ νὰ τὸ συνδέσω μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Θὰ ἦταν πολύτιμο γιὰ μένα νὰ κάνεις τὶς παρατηρήσεις σου, νὰ βάλεις ἐνδεχομένως καινούργια ἐρωτήματα καὶ νὰ μοῦ κάνεις κάποιες προτάσεις. Θὰ ἤθελα, ἀν εἶναι δυνατόν, νὰ τὸ ἔδειχνες σὲ δύο-τρεῖς καλοὺς φίλους καὶ νὰ εἶχαμε καὶ τὶς δικές τους παρατηρήσεις. Θὰ ἦταν νομίζω καλὸ νὰ μοῦ ἔγραφες γιὰ ὅλα αὐτά. Ἐγὼ αὐτὸν τὸν καιρὸ ζῶ τὸν περισσότερο χρόνο μου μέσα σὲ ζαλάδα. Προσπαθῶ νὰ κάνω ὅ,τι καλύτερο καὶ περισσότερο ξέρω. Ὑπάρχουν βέβαια πολλὲς ἀσάφειες ἀλλὰ ἔχω πίστη στὸν Θεὸ καὶ ἔχω τὴν ἐλπίδα ὅτι ὅλα αὐτά σὲ κάτι καλὸ θὰ μὲ ὀδηγήσουν.

Χαιρετισμούς στὴν Πέμελα.

Μὲ φιλία, Ἄρης.

Παρατηρήσεις, ἐρωτήματα καὶ προτάσεις, δὲν ὑπῆρξαν. Τὸ κείμενο ὑπερέβαινε τὶς δικές μας πνευματικές προσλαμβάνουσες. Ἄλλὰ καὶ ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα, νὰ συμπεριλάβει στὴν ἀνάλυση τὸ πρόβλημα τῆς Πτώσης, δὲν εὐοδώθηκε, λόγω τῆς χρόνιας ἀρρώστιας του. Τὸ κείμενο ἔμεινε ὡς εἶχε.

Σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια μελετῶν καὶ ἀναζητήσεων γύρω ἀπὸ τὴν ὄντολογία τοῦ Προσώπου, ἔχω καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ μικρὸ αὐτὸ κείμενο τοῦ Ἄρη Ζεπάτου εἶναι ἡ αὐθεντικότερη συμβολή. Ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη ἀξία, ἀφ' ἑνὸς γιατί εἶναι ἀπόσταγμα τῆς δικῆς του προσωπικῆς ἐμπειρίας καὶ ἀφ' ἑτέρου γιατί μιλάει στὴν πραγματικότητα γι' αὐτὸ πού στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία ὀνομαζόταν «Τρίτη γέννηση», ὅπως γὰ παράδειγμα στὴν παρακάτω ὁμηρικὴ γραφὴ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ:

Οὐκ οἷη μερόπεσσιν εἶη δειλοῖσι γενέθλη,

Ἐρχομένη σαρκῶν τε καὶ αἵματος, οἷα βροτοῖσιν

Ἐνθάδε τικτομένοισι καὶ ὀλυμένοισι τάχιστα·

Τοίη μὲν πρῶτιστον· ἔπειτα δὲ Πνεύματος ἀγνοῦ,

Εὖτε λοεσσαμένοισι δι' ὕδατος ἤλυθεν αἴγλη·

Ἡ δὲ τρίτη, δακρύων τε καὶ ἄλγους ἡμετέροιο,

Δὲν εἶναι μόνο αὐτὴ ἡ γέννηση τῶν κατημένων τῶν ἀνθρώπων πού ἔρχεται ἀπὸ σάρκα καὶ αἷμα, ἀφοῦ εἶναι θνητοὶ πού γεννιοῦνται ἐδῶ καὶ πεθαίνουν τόσο γρήγορα· αὐτὴ εἶναι βέβαια ἡ πρώτη.

Ἐπειτα εἶναι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,

ὅταν τὸ φῶς Του κατεβαίνει στοὺς βαπτιζόμενους ἐν ὕδατι.

Ἡ τρίτη πάλι μᾶς γεννᾷ ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ τοὺς πόνους μας, πού καθαρίζουν τὴν εἰκόνα μας

Εἰκόν' ἀποξύουσα μελαινο-
μένην κακότητα.

Τάων τὴν μὲν ἔχεις πατέ-
ρων ἄπο, τὴν δὲ Θεοῖο,

Τῆς δ' αὐτὸς γενέτης, βιό-
τω φάος ἐσθλὸν ὀπάζων.*

ἀπὸ τοὺς σπύλους τῆς φαυλό-
τητας.

Στὴν μιὰ γεννιέσαι ἀπ' τοὺς
πατέρες σου, στὴν ἄλλη γίνε-
σαι παιδὶ Θεοῦ,
στὴν τρίτη ὁ ἴδιος εἶσαι ὁ γεν-
νήτορας, ὅσο ἡ ζωὴ σου ἀκο-
λουθεῖ τὸ ἅγιο φῶς.

Ἡ διδασκαλία γιὰ τὶς τρεῖς γεννήσεις εἶναι βέβαια ἡ ἀνθρωπολογικὴ πεμπουσία τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης καὶ ἀναπτύσσεται διεξοδικὰ στὴν *Φιλοκαλία*. Τὸ ἰδιάζον στὴν περίπτωση τοῦ Ζεπάτου εἶναι ὅτι πρῶτα, καὶ ἐνῶ ἦταν συνειδητὸς ἄθεος, εἶχε τὴν ἐμπειρία τῆς φιλοκαλικῆς διάστασης τοῦ Προσώπου καὶ ἔπειτα, χάρις σ' αὐτὴν τὴν ἐμπειρία, γνώρισε καὶ τὴν ἐκκλησιολογικὴ του ὑπόσταση.

Θεωρώντας ὅτι εἶναι κρίμα νὰ μένει ἄγνωστο ἓνα τέτοιο κείμενο, τὸ δίνω στὴ δημοσιότητα, προσθέτοντας μόνο τὴν εἰσαγωγικὴ παραπομπή, ἡ ὁποία τὸ τοποθετεῖ ἐκεῖ πού ὄντως ἀνήκει: στὴ διαχρονικὴ φιλοκαλικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ τίτλος *Ποιός εἶμαι Ἐγώ* εἶναι τοῦ συγγραφέα. Ὁ ὑπότιτλος «Ἡ τρίτη γέννηση» εἶναι ἡ δική μου παραπεμπτικὴ προσθήκη.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ι. ΖΙΑΚΑΣ

Χριστούγεννα 2010

* [TLG Gregorius Nazianzen, Theol (2002), *Carmina quae spectant at alios* (062) Occurrence 2: page 1498 line 12]

Ἀμέτρητες φορές λέμε ἐγὼ καὶ θεωροῦμε πασιδὴλη τὴν ἔννοιά του. Ἔτσι πολὺ εὐκόλα προχωρᾶμε πρὸς πέρα. Ὅμως ἐδῶ κρύβεται κάτι τὸ ἄγνωστο, πού μᾶς ἀφορᾶ ἄμεσα. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ρωτήσουμε: Τί εἶναι τὸ λεγόμενον ἐγὼ; Ποιὸς λέγει ἐγὼ; Ἄν δὲν προσδιορίσουμε ποιὸς λέγει ἐγὼ, δὲν μποροῦμε νὰ μελετήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας, δὲν μποροῦμε νὰ βελτιωθοῦμε, γιατί πάντα θὰ μᾶς διαφεύγει ἡ ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα: ποιὸς θὰ βελτιωθεί; ποιὸς θὰ μάθει; ποιὸς θὰ ἐρευνήσει; Ἀλήθεια ποιοὶ εἴμαστε; Ποιὸς ἀναρωτιέται ποιὸς εἶναι;

Εἴμαστε οἱ σκέψεις μας; Οἱ σκέψεις εἶναι ὑπολογισμοί, οἱ ὁποῖοι ἐξαρτιοῦνται ἀπὸ τὰ διαθέσιμα στοιχεῖα καὶ τοὺς στόχους πού ἔχουν τεθεῖ, συνεπῶς ἀλλάζουν μαζὶ μ' αὐτά. Ἄν ἡ σκέψη ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ συναίσθημα, τότε ἀλλάζει ἀκόμα πρὸς εὐκόλα. Ἄν πᾶμε στὴν περιοχὴ τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν διαθέσεων, τότε θὰ δοῦμε πὼς ἡ ρευστότητά τους αὐξάνει σχεδὸν ἀπεριόριστα. Λοιπὸν, τὸ ἐγὼ τί εἶναι; Μιὰ ἀτελεύτητη μεταλλαγὴ σκέψεων καὶ συναισθημάτων; Ἄν ἀπαντούσαμε καταφατικά, θὰ ἔπρεπε νὰ δεχτοῦμε ὅτι τὸ ἐγὼ εἶναι ἓνα εἶδος καλειδοσκοπίου, πού παίρνει ἄπειρες μορφές.

Ὅμως ἡ αἴσθηση πού ἔχουμε γιὰ τὸ ἐγὼ, εἶναι πὼς εἶναι κάτι σταθερό, κάτι πού ἔχει μονιμότητα καὶ διάρκεια. Δηλαδή, ἐνῶ ἡ σκέψη καὶ τὸ συναίσθημα εἶναι ἀπὸ τὴν φύση τους μεταβλητά, ἡ αἴσθηση πού ἔχουμε γιὰ τὸ ἐγὼ εἶναι μιὰ αἴσθηση σταθερότητος, μονιμότητος καὶ

διάρκειας. Ἄν ἡ αἴσθηση αὐτή, ἡ ὁποία εἶναι κοινὴ σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μᾶς μεταδίδει κάτι ἀπὸ τὴν πραγματικὴ φύση τοῦ ἐγώ, τότε θὰ πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὅτι τὸ ἐγώ εἶναι κάτι πέρα ἀπὸ τὴν σκέψη καὶ τὸ συναίσθημα. Τότε μήπως τὸ ἐγώ εἶναι ὁ λεγόμενος χαρακτήρας; Ὁ χαρακτήρας, ἂν καὶ ἔχει σχετικὴ σταθερότητα, ἀλλάζει κι αὐτὸς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἀσυνήθιστων καὶ σκληρῶν ἐμπειριῶν. Ὁ χαρακτήρας δὲν εἶναι τίποτα παραπάνω ἀπὸ ἓνας τρόπος, κάτι σὰν ροῦχο τοῦ ἐγώ. Γι' αὐτὸ κι αἰσθανόμαστε ὅτι τὸ ἐγώ μας δὲν ἄλλαξε στὸ παραμικρό, ἀκόμα κι ἔπειτα ἀπὸ μία ἐκτεταμένη ἀλλαγὴ τοῦ χαρακτήρα. Παρατηροῦμε, δηλαδὴ, ὅτι οἱ ἀλλαγές στὸν χαρακτήρα δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ ἐπίδραση πάνω στὴν αἴσθηση τῆς ταυτότητός μας. Συνεπῶς τὸ ἐγώ εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν χαρακτήρα, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὴν σκέψη καὶ τὸ συναίσθημα.

Ἄν ψάξουμε μέσα στὸν ἄνθρωπο θὰ βροῦμε κάτι ποῦ ἔχει σταθερότητα καὶ διάρκεια; Θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσουμε ὄχι, γιατί ὅλα μέσα στὸν ἄνθρωπο ἀλλάζουν. Τότε ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ καθολικὴ αἴσθηση ὅτι τὸ ἐγώ εἶναι σταθερὸ καὶ διαρκές; Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ μόνιμο καὶ σταθερὸ, τότε ἀπὸ ποῦ βγαίνει αὐτὴ ἡ συλλογικὴ αἴσθηση ὅτι τὸ ἐγώ ἔχει διάρκεια, σταθερότητα καὶ μονιμότητα; Τί συμβαίνει; Γιατί ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα πρόβλημα. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν γιὰ τὸ ἐγώ μιὰ σαφῆ αἴσθηση μονιμότητος καὶ διάρκειας, μιὰ αἴσθηση ταυτότητος ἡ ὁποία δὲν ἀλλάζει οὔτε ἐπηρεάζεται ἀπὸ τίς ἀλλαγές τοῦ συναίσθηματος, τῆς σκέψης καὶ τοῦ χαρακτήρα· ὅμως, ἂν κι ἔχουν πολὺ ζωνηρὴ αὐτὴν τὴν αἰ-

σθηση ύπαρξης του έγώ, ώστόσο δέν εΐναι καθόλου εύκολο νά έντοπίσουν τήν λειτουργία του.

Ποϋ εΐναι λοιπόν; Ύπάρχει βέβαια· γι' αυτό δέν ύπάρχει καμμιά άμφιβολία, άφοϋ τó αίσθάνομαι τόσο ζωηρά· άλλά φαίνεται πώς κάπου εΐναι κρυμμένο κι άκίνητο, ίσως μάλιστα και νά κοιμάται. Έχω μήπως καμμιά, μικρή έστω, ένδειξη για τήν φύση και τήν λειτουργία του; Μήπως έχει άναφανεί καμμιά φορά ó χαμένος έαυτός μου;

Σ' όρισμένες σπάνιες στιγμές τής ζωής ένός ανθρώπου, ιδιαίτερα όταν συμβεί κάτι πού δέν εΐναι δυνατόν νά αντιμετωπισθεί με τούς καθιερωμένους και γνωστούς τρόπους, τότε, όσο διαρκεί ή λάμψη μιās άστραπής, τó έγώ μπορεί νά άναφανεί και νά παρατηρήσει τά έξωτερικά δεδομένα με ακρίβεια, ήρεμία κι άντικειμενικότητα, ένω ταυτόχρονα παρατηρεί κι έλέγχει τó έσωτερικό του άνθρώπου. Σάν νά ίσορροπεί και νά έλέγχει και τούς δύο κόσμους. Η αΐσθηση αύτής τής στιγμής εΐναι μιá γαλήνια και άπόλυτα διαυγής ένατένιση, ή όποία συνοδεύεται άπό μιá σφύζουσα άθόρυβη, έσωτερική δραστηριότητα, και ή αΐσθηση μιās ισχυρής δύναμης, ή όποία δέν έπηρεάζεται ούτε κατ' έλάχιστον άπό τόν έξωτερικό όρυμαγδό. Κι όλα αυτά μέσα σέ μιá στιγμή άφάνταστα συμπυκνωμένη. Άμέσως έπειτα αύτή ή παρατηρούσα δύναμη χάνεται σέ κάποια σκέψη ή σέ κάποιο συναίσθημα ή σέ κάποιο φόβο ή στήν φασαρία του δρόμου ή στήν λατρεία για κάποιον ή για κάτι κι ó άνθρωπος συνεχίζει τó ταξίδι του βάζοντας πάλι τόν αυτόματο πιλότο, δηλαδή τήν παρακαταθήκη του άπό σχέδια, συναισθήματα, λόγια, αντι-

δράσεις, πόζες και χειρονομίες. Γιατί τὸ ἐγώ, ἀντὶ νὰ ἐλέγχει τὶς ἐσωτερικὲς κι ἐξωτερικὲς καταστάσεις, ὅπως θὰ μποροῦσε, χάνεται μέσα σ' αὐτές;

Τὸ πρῶτο πράγμα πὺ πρέπει νὰ κάνουμε εἶναι νὰ γνωρίσουμε τὸν παράγοντα πὺ μπορεῖ ἀκίνητος νὰ παρατηρεῖ καὶ νὰ συνειδητοποιεῖ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς λέξης συνειδητοποιῶ, γιατί εἶναι σίγουρο ὅτι δὲν ἐννοοῦμε ὅλοι τὸ ἴδιο πράγμα. Εἶναι πιθανὸ νὰ ἀντιτείνει κάποιος: δηλαδὴ μέχρι τὰ τώρα δὲν συνειδητοποιοῦσα; Εἶναι τελείως σίγουρο ὅτι συνειδητοποιοῦσα, γιατί καὶ ἔβλεπα καὶ ἐμάθαινα, καὶ μάλιστα πολὺ καλά. Πρέπει συνεπῶς νὰ διαπιστώσουμε ἂν πράγματι βλέπουμε καὶ τί ἀκριβῶς μαθαίνουμε πάνω στὰ πεδία πὺ ἐγγίζουν τὰ συμπεφέροντά μας, τὶς προτιμήσεις μας, τὶς ιδέες πὺ ἔχουμε ἐγκολπωθεῖ κ.τ.λ. Εἶναι πολὺ γνωστὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μάτια, ἀλλὰ δὲν βλέπουν ὅλοι τὰ ἴδια πράγματα. Ὅρισμένα πράγματα δὲν τὰ βλέπουν καθόλου, ἀλλὰ τὰ βλέπουν μέσα ἀπὸ παραμορφωτικὸς φακούς, ἀλλὰ τὰ φαντάζονται ἀπλῶς... Ἔτσι ἡ ἔννοια τοῦ βλέπω δὲν εἶναι καθόλου ὅμοια μ' ἐκείνη τοῦ συνειδητοποιῶ. Θὰ συνειδητοποιοῦσα, ἐνῶ θὰ ἔβλεπα, ἂν ἀνάμεσα στὴν ὄραση καὶ τὴν συνειδητοποίηση δὲν μεσολαβοῦσαν διαδοχικὰ φίλτρα τῶν πληροφοριῶν, τὰ ὅποια λογοκρίνουν, παραμορφώνουν ἢ δίνουν πληροφορίες τελείως ἐπινοημένες. Αὐτὲς οἱ λειτουργίες ἀπόκρυψης καὶ παραμόρφωσης τῆς πραγματικότητας μᾶς ἐμποδίζουν νὰ συνειδητοποιήσουμε αὐτὸ πὺ βλέπουμε καὶ ἀντιδιαστέλλουν τὴν συνηθισμένη μηχανικὴ ὄραση, ἡ ὅποια βλέπει χωρὶς νὰ βλέπει,

ἀπὸ τὴν συνειδητοποίηση, ἡ ὁποία ἀποκαθιστᾷ τὴν ἀντικειμενικὴ εἰκόνα χωρὶς ἐπεμβάσεις ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες, ἀπὸ τὰ συμφέροντα, ἀπὸ τὶς ἰδέες μας κ.τ.λ. Βλέπουμε, συνεπῶς, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου ἀπλὸ αὐτὸ πὺ θεωρεῖται στοιχειῶδες, δηλαδή νὰ ἔχουμε τὴν ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν φαινομένων καὶ τῶν γεγονότων, χωρὶς ἀκόμα νὰ ἔχουμε προχωρήσει οὔτε ἓνα βῆμα σὲ ἐμβαθύνσεις καὶ συσχετισμούς. Θὰ μπορούσαμε νὰ συνειδητοποιήσουμε αὐτὸ πὺ βλέπουμε, ἂν εἶχαμε μιὰ πλήρως ἀνεπτυγμένη δεκτικότητα, ἡ ὁποία νὰ μὴν περιορίζεται ἀπὸ προκαταλήψεις καὶ προσκολλήσεις. Θὰ ἔπρεπε νὰ ξέραμε νὰ χρησιμοποιοῦμε πρὸς ὄφελός μας τὰ κάθε λογῆς ἀλλότρια στοιχεῖα ἀντὶ νὰ τὰ θεωροῦμε σὰν κίνδυνο γιὰ τὴν ὑπόστασή μας. Ἐπειδὴ αὐτὰ πρὸς τὸ παρὸν δὲν συμβαίνουν, τὸ βλέπω ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ συνειδητοποιῶ.

Ἀκόμα πολὺ περισσότερο ἀπέχει τὸ μαθαίνω ἀπὸ τὸ συνειδητοποιῶ. Γιατὶ τί μαθαίνω ἂν διαβάσω μιὰ μελέτη γιὰ τὴν πολιτικὴ, γιὰ τὴν οἰκονομία, γιὰ τὴν ἠθικὴ ἢ τὴν ψυχολογία; Μαθαίνω στὴν καλύτερη περίπτωση τὴν συγκεκριμένη ἀποψη πὺ διαβάζω. Τὸ πολὺ νὰ ἐλέγξω τὴν ἐσωτερικὴ λογικὴ τῆς κατασκευῆς. Σχεδὸν ποτὲ δὲν ἐξετάζω τὶς θεμελιώδεις προτάσεις πὺ πάνω τους στηρίζεται ἡ σύλληψη αὐτή. Ἀκόμα, πολὺ περισσότερο δὲν ἔχω ἐξετάσει τὶς θεμελιώδεις παραδοχές, οἱ ὁποῖες κινοῦν τὴν δικιά μου συμπεριφορά. Αὐτὲς οἱ ἀρχικὲς παραδοχές εἶναι συνήθως ἀφανεῖς καὶ ὑπάρχουν μέσα μας χωρὶς ἐξέταση, σὰν νὰ ἦσαν ἀξιώματα. Ἔτσι ὅλες οἱ γνώσεις, ἰδέες κι ἀπόψεις πὺ ἔχουμε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, κυκλοφοροῦν χωρὶς τὶς συντεταγμένες τους, χωρὶς δη-

λαδὴ νὰ προσδιορίζεται τὸ πεδίο ἐφαρμογῆς ὅπου καὶ ἀ-
 ληθεύουν. Ἀντίθετα, ὅλες οἱ γνώσεις γιὰ τὸν ἄνθρωπο,
 καθὼς κυκλοφοροῦν χωρὶς συντεταγμένες, διεκδικοῦν
 γιὰ τὸν ἑαυτό τους ἓνα ἀπόλυτο κύρος. Αὐτὸς εἶναι ὁ λό-
 γος ποὺ εἶναι δύσκολος ὁ συνδυασμός, ἔστω καὶ δύο ἀ-
 πόψεων, σὲ μιὰ εὐρύτερη ἀλήθεια. Ἐφ' ὅσον ἔχουν ἔτσι
 τὰ πράγματα, δὲν μποροῦμε νὰ ἐξισώνουμε τὴν μάθηση
 μὲ τὴν συνειδητοποίηση. Γιατὶ ἡ συνειδητοποίηση ἀνα-
 φέρεται σὲ μιὰ γνώση μὲ ἐπίταση, ἀφορᾷ μιὰ ἔρευνα στὰ
 θεμέλια τῆς γνώσης, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν σχετικο-
 ποιεῖ καὶ τὴν ἐτοιμάζει γιὰ εὐρύτερες συνθέσεις. Ἐπει-
 τα ἀπ' αὐτὲς τὶς διευκρινίσεις δείξαμε ὅτι τὸ βλέπω καὶ
 τὸ μαθαίνω δὲν καλύπτει τὴν ἔννοια τοῦ συνειδητοποιοῦ.
 Βλέπει καὶ μαθαίνει ὁ αὐτόματος πιλότος μέσα μας· συν-
 ειδητοποιεῖ μόνον τὸ ἐγώ.

Τελικὰ πῶς μποροῦμε νὰ συνειδητοποιήσουμε; Μή-
 πως μὲ τὴν σκέψη; Θὰ πρέπει, πρὶν προχωρήσουμε, νὰ
 ἐξετάσουμε τὴν λειτουργία τῆς σκέψης. Τί ἀκριβῶς μπο-
 ρεῖ νὰ ἐπιτελέσει καὶ τί δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτελέσει. Ἄν δι-
 καιολογεῖται ἀπὸ τὰ πράγματα ἢ τυφλὴ ἐμπιστοσύνη
 στὴν σκέψη. Ἄν ἡ λειτουργία τῆς συνειδητοποίησης ταυ-
 τίζεται μὲ τὴν λειτουργία τῆς σκέψης. Ἡ σκέψη εἶναι
 ὑπολογισμός, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀποφαινόμαστε γιὰ τὴν
 συγκρότηση μιᾶς πραγματικότητας, τὸν τρόπο τῆς κί-
 νησῆς της, τὸν τρόπο τῆς χρήσης της. Ἡ κάθε σκέψη-
 ὑπολογισμός βασίζεται σὲ ὀρισμένα δεδομένα καὶ στὴν
 ἀξιολόγησή τους καὶ σὲ ὀρισμένους στόχους οἱ ὁποῖοι
 ἐπίσης βασίζονται σὲ κάποιες παραδοχὲς καὶ ἀξιολογή-
 σεις. Δηλαδή, ἡ σκέψη ἐξαρτᾶται τελείως ἀπὸ προϋπο-

θέσεις, οι οποίες είναι εξωτερικές σε σχέση μ' αυτήν. Υπολογίζει επί τη βάσει των δεδομένων, με τα όποια την έχουμε τροφοδοτήσει και με κατευθυντήριους σκοπούς, που έμεις έχουμε εγκρίνει και θέσει. Κι εδώ ακριβώς είναι το λεπτό σημείο. Η σκέψη-υπολογισμός δεν μπορεί με τα δικά της μέσα να βεβαιώσει για την ουσιαστική αλήθεια των συμπερασμάτων της, γιατί ή ίδια υπηρετεί ως όργανο, τυφλά, κάθε σκοπό τον οποίο εγκρίνουμε και θεωρεί ως αληθές κάθε στοιχείο το οποίο έμεις θεωρούμε ως αληθές. Αν έμεις θέτουμε στόχους απρόσφορους κι ανώριμους, χωρίς καθόλου να εξετάζουμε τις θεμελιώδεις παραδοχές που πάνω τους στηρίζονται, αν τα στοιχεία μας είναι έλλιπη, διαστρεβλωμένα και φανταστικά, τότε και το αποτέλεσμα της σκέψης-υπολογισμού θα είναι απρόσφορο και λαθεμένο. Μπορεί ή έσωτερική συνοχή των συλλογισμών να είναι άψογη, όμως το αποτέλεσμα μπορεί να είναι τραγική άποτυχία. Υπάρχουν αυτή την στιγμή τεράστια ιδεολογικά οικοδομήματα, που έχουν τέλεια έσωτερική λογική αλλά πολύ μικρή πραγματική αξία. Λογικώς αληθεύουν αλλά όχι και στην πραγματικότητα. Θα αλήθευαν αν οι όροι και οι προϋποθέσεις τους αλήθευαν. Συνεπώς ή ουσιαστική ορθότητα μιās σκέψης-υπολογισμού εξαρτάται όχι από την έσωτερική λογική της αλλά από τον προγραμματισμό της, ο οποίος προηγείται. Το λάθος έμφιλοχωρεί στο σημείο αυτό. Πριν από την σκέψη υπάρχει το στάδιο της θέσης των πραγμάτων, όπου ανιχνεύω κι αναγνωρίζω την ύπαρξη των πραγμάτων και κατόπιν τοποθετούμαι απέναντι σ' αυτά βάζοντας σκοπούς. Οί άνθρωποι σ' αυτή

τήν φάση λαθεύουν, γιατί δέν μποροῦν νά ἀναγνωρίσουν τήν πραγματικότητα. Αὐτό συμβαίνει γιατί ζοῦν μέσα στήν ταύτιση μέ πρόσωπα καί πράγματα καί δέν ἔχουν μάθει νά ἀποσπῶνται ἀπό τίς ταυτίσεις καί νά ἀναγνωρίζουν κατ' ἀρχήν χωρίς σχόλια κι ἀξιολογήσεις τήν πραγματικότητα. Ἔπειτα θεωροῦν δεδομένους τοὺς σκοποὺς πού βάζουν καί τοὺς ἀφήνουν ἀνεξέταστους τελείως. Κατόπιν σκέφτονται μέ στοιχεῖα λειψά καί διαστρεβλωμένα καί μέ σκοποὺς καί προθέσεις ἀνεξέταστες.

Κι ἐνῶ ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, ἔχουν ἐμπιστοσύνη στήν ἀλήθεια τῶν σκέψεών τους, ἰδιαίτερα οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι πού ἐκπαιδεύονται νά σκέφτονται. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μαθαίνουν νά πιστεύουν τυφλὰ τὰ συμπεράσματα μιᾶς κακοτροφοδοτημένης διάνοιας καί δέν ὑποψιάζονται καθόλου ὅτι ἡ λειτουργία πού προηγεῖται τῆς σκέψης καί τήν προγραμματίζει, ἡ ἀποσπασμένη θέαση πραγμάτων, προσώπων, σκοπῶν καί προθέσεων, εἶναι ἀνώτερης τάξης ἀπὸ τήν λειτουργία τῆς σκέψεως-ὑπολογισμοῦ. Ἐμεῖς, ὅταν εἶναι ἀνάγκη νά παρατηρήσουμε, σκεφτόμαστε, μέ ἀποτέλεσμα νά «σκεφτόμαστε» ἐπινοήσεις. Πρέπει νά καταλάβουμε ὅτι, ὅταν ἐξετάζουμε ἓνα πρόβλημα, εἴτε ἐσωτερικὸ εἴτε ἐξωτερικὸ, δέν πρέπει κατ' ἀρχὰς νά «σκεφτόμαστε» ἀλλὰ ἀπλῶς νά βλέπουμε. Ἀφοῦ δοῦμε τὰ πράγματα μέ ἔνταση προσοχῆς καί τοποθετηθοῦμε μέ ἐπίγνωση καί καθαρότητα, ὅσον ἀφορᾷ σκοποὺς καί προθέσεις μας, τότε μόνο πρέπει νά σκεφτόμαστε, προσπαθώντας νά ὀργανώσουμε τὸ ὕλικὸ πού ἔχουμε μαζέψει καί νά χαράξουμε μιὰ πρακτικὴ γραμμὴ πορείας. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς σκέψης-ὑπολογισμοῦ δέν πρέπει νά τὸ

θεωρούμε ως αλήθεια αλλά μιὰ προσέγγιση στην αλήθεια, μιὰ πρόταση έρμηνείας και πορείας, ή όποια βοηθάει την συνέχιση τής έρευνάς μας. Στην ουσία ή σκέψη-ύπολογισμός μάς προμηθεύει ύποθέσεις πρός έρευναν τó βάρος πέφτει πριν και μετά την σκέψη-ύπολογισμό. Πριν την σκέψη, όταν με την άποσπασμένη παρατήρηση συγκεντρώνουμε ένα πρώτο πυρήνα άυθεντικών στοιχείων ξεκαθαρίζοντας ταυτοχρόνως τούς σκοπούς και τις προθέσεις μας, κι έπειτα από την σκέψη, όταν με την άποσπασμένη παρατήρηση έπαληθεύουμε ή τροποποιούμε την ύπόθεση τής σκέψεως-ύπολογισμού.

Βλέπουμε ότι ή σκέψη-ύπολογισμός είναι μιὰ προσαρτημένη βοηθητική λειτουργία στην λειτουργία τής γνώσης, κι έμεις, όσον άφορᾷ τόν έαυτό μας και τις σχέσεις μας, την έχουμε αναγάγει σε κύρια, άγνοώντας όλωσδιόλου την άποσπασμένη παρατήρηση. Οί άνθρωποι, όταν έχουν νά αντιμετωπίσουν ένα πρόβλημα με τόν έαυτό τους και τούς άλλους –όταν κατ' επέκτασιν έχουν πρόβλημα συνειδησιακό– δέν βλέπουν και δέν άκοϋνε μέσα τους και γύρω τους, αλλά «σκέφτονται» με μιὰ διάνοια τροφοδοτημένη από περιορισμό και προκατάληψη, με άποτέλεσμα νά άνακυκλώνουν περιορισμό και προκατάληψη. Άνάγκη λοιπόν νά δραστηριοποιήσουμε την λειτουργία τής άποσπασμένης παρατήρησης, όταν έξετάζουμε τά προβλήματα πού άφοροϋν έμάς και τις σχέσεις μας. Καθώς τó κάνουμε αυτό, ξυπνάμε την ύποστασή μας ή άποσπασμένο έγώ, πού κατ' άρχήν έκδηλώνεται ως ήρεμος και ήσυχος παρατηρητής τών πάντων. Συνειδητοποιώ, λοιπόν, θά πεί πώς ξυπνώ τόν άγρυ-

*πνο παρατηρητή-ἐγώ μέσα μου, πού μέχρι σήμερα κοι-
μᾶται στίς ταυτίσεις.*

Μιλᾶμε γιά τόν χαμένο Παράδεισο. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς χάθηκε κι ὁ ἔνοικός του. Δέν εἶναι δυνατόν ὄχι νὰ πᾶμε στόν Παράδεισο ἀλλά οὔτε νὰ κάνουμε δυό βήματα μέ πραγματική ἐπίγνωση, ἂν ὁ ἄνθρωπος δέν λειτουργήσει σάν ἀποσπασμένο ἐγώ, ἀπ' ὄλα τὰ γεγονότα, ἐσωτερικά κι ἐξωτερικά. Πῶς εἶναι δυνατόν αὐτό; Ἀρκεῖ νὰ προσέχουμε ἥρεμα κι ἐνεργητικά τὰ πάντα γύρω μας, καί ταυτόχρονα τήν κίνηση τῶν σκέψεων, τῶν συναισθημάτων κι ὄλων γενικῶς τῶν τάσεων πού ξεδιπλώνονται μέσα μας. Ἄν μένουμε σ' αὐτή τήν θέση, θά νοιώσουμε μιὰ πολὺ ζωηρὴ αἴσθηση ὑπαρξης νὰ μᾶς πλημμυρίζει καί νὰ μᾶς ζωογονεῖ, μιὰ γαλήνια διαύγεια θά ἀπλωθεῖ ἐσωτερικά, ἤσυχα θά περνᾶνε μέσα ἀπὸ τὸν φακό μας τὰ ἐξωτερικά κι ἐσωτερικά γεγονότα χωρὶς νὰ ταραζέται τίποτα μέσα μας. Ἀρχίζουμε νὰ προσλαμβάνουμε ἥρεμα καί χωρὶς σχόλια ὀρισμένες στοιχειώδεις ἀλήθειες καί διαπιστώσεις γιά τὸν κόσμο γύρω μας καί τίς καταστάσεις μέσα μας. Ἀρχίζουμε καί διαπιστώνουμε ὅτι εἶναι διαφορετικὸς ὁ ἄγρυπνος κι ἀκίνητος ἐαυτός μας ἀπὸ τήν σκέψη ἢ τὸ συναίσθημα ἢ τοὺς φόβους μας. Θά διαπιστώσουμε πῶς ἐμεῖς μπορούμε νὰ δοῦμε τὰ πάντα μέσα μας κι ἔξω μας σάν νὰ ἦσαν ἀντικείμενα, σάν νὰ εἴμαστε τρίτοι ἐν σχέσει μ' αὐτά. Θά νοιώσουμε καθαρὰ ὅτι ὁ ἀποσπασμένος ἀπὸ τὰ πράγματα καί τίς καταστάσεις ἐαυτός μας δέν ἐπηρεάζεται ἀπ' αὐτά καί μᾶς δίνει μιὰ πολὺ ζωηρὴ αἴσθηση ἰσχύος,

διάρκειας και μονιμότητας καθώς κι ένα αίσθημα χαρᾶς ἢ εὐτυχίας.

Αὐτὰ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὰ ζήσει καὶ νὰ τὰ αἰσθανθεῖ, ἂν ἀρχίσει νὰ παρατηρεῖ μὲ ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη προσοχὴ τὶς καταστάσεις μέσα του καὶ ἔξω του. Καθὼς ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει καὶ κοιτάζει μὲ ἐντατικὴ προσοχὴ τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ γεγονότα, ξαφνικὰ αἰσθάνεται καθαρὰ ὅτι αὐτὸς εἶναι ἓνα ὄν διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ πάντα. Στὴ θέση αὐτῆ τῆς ἐντατικῆς προσοχῆς, ἡ ὁποία στρέφεται ἤρεμα πότε πρὸς τὰ μέσα καὶ πότε πρὸς τὰ ἔξω, ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἓνα πολὺ ζωηρὸ αἶσθημα ὑπαρξῆς, τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζει ὡς μιὰ πολὺ ἐντατικὴ παρουσία τοῦ ἐγῶ. Σὲ σχέση μ' αὐτὴν τὴν αἴσθηση θὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι τὸν ὑπόλοιπο χρόνο ζεῖ σὲ μιὰ κατάσταση ἀπουσίας, στὴν οὐσία σὲ μιὰ κατάσταση μὴ ὑπαρξῆς. Βλέπουμε ὅτι τὸ ἐγῶ συνδέεται μὲ τὴν λειτουργία τῆς ἐντατικῆς προσοχῆς. Τὸ ἐγῶ πρὶν ἀπ' ὅλα εἶναι μιὰ ἐντατικὴ θέαση τῶν πάντων καὶ συνεπῶς ἡ ἤρεμη κι ἀσχολίαστη πρόσληψη τῆς πραγματικότητας ἀπὸ ἐμᾶς. Καθὼς βρισκόμαστε στὴν θέση τῆς ἐντατικῆς προσοχῆς αἰσθανόμαστε ἄμεσα τὴν διαστολὴ ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ τὰ πάντα, νοιώθουμε πῶς καὶ ἡ πιὸ δύσκολη ἐξωτερικὴ κατάσταση μᾶς ἀφήνει ἀνεπηρέαστους καὶ ἄθικτους καὶ πῶς ὁ ἑαυτὸς μας εἶναι μιὰ οὐσία ἡ ὁποία ἐκ φύσεως δὲν ὑπόκειται στὰ ἀντικείμενα, ἐσωτερικὰ κι ἐξωτερικὰ, ἀλλὰ ἀντιθέτως αὐτὰ ὑπόκεινται σ' ἐκείνην. Ταυτοχρόνως νοιώθουμε τὴν ὑπαρξή μας νὰ σφύζει ἀπὸ δυνάμεις καὶ νὰ ἡρεμεῖ βαθιὰ κι ὀλοκληρωτικά. Ἀρχίζουμε κι αἰσθανόμαστε μιὰν ἀνυποψίαστη

αίσθηση ελευθερίας. Στην θέση αυτή διαπιστώνουμε ότι τὰ ἐλαττώματά μας και οἱ κακὲς ροπὲς τοῦ χαρακτήρα μας ἀτονοῦν μέχρι ἐξαφανίσεως. Αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ λειτουργοῦν ὅταν εἶναι δραστηριοποιημένη ἡ ἐντατικὴ προσοχή. Τὸ ξύπνημα τοῦ ἐγὼ ἢ τῆς ὑπόστασης μοιάζει μὲ τὴν μετάβαση σ' ἓνα ἄλλο ἐπίπεδο, ὅπου τὰ πάντα φωτίζονται κι ὅπου ἡ ἀνθρώπινη πράξη ἀρχίζει νὰ γίνε-ται ἐλεύθερη και συνειδητή. Ὁ ἄνθρωπος παύει νὰ συρ-ρέει μὲ τὰ πράγματα κι ἀρχίζει νὰ τὰ ἐλέγχει. Ὅλα αὐτὰ ἀρχίζουν και γίνονται δυνατὰ καθὼς ἀποκτάει τὴν δυ-νατότητα νὰ ξυπνάει κατὰ βούληση τὴν ἐλεύθερη ὑπό-στασή του. Ἀρκεῖ νὰ ξυπνάει τὸ ἐγὼ του μὲ τὴν ἐντα-τικὴ προσοχή. Φαίνεται πολὺ ἀπλό, ὅμως δὲν εἶναι. Ἡ κίνηση αὐτὴ ἔχει πολλὰ προβλήματα κι ὁ ἄνθρωπος προτιμᾷ ὄχι τὴν ἀπόσπαση ἀπὸ τὰ πράγματα, τὰ πρό-σωπα και τὶς καταστάσεις, ἀλλὰ τὴν ταύτιση μαζί τους. Προτιμᾷ τὸν συμφυρμὸ ἀπὸ τὴν ἐλευθερία. Προτιμᾷ τὴν ἀνθυγιεινὴ ζέστη τοῦ κολλημάτος ἀπὸ τὴν ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ του. Προτιμᾷ νὰ θάψει τὸν ἑαυτό του μέσα στὴν ταύτιση παρὰ νὰ νοιώσει τὴν μοναξιά του.

Γιατί ὁ ἄνθρωπος θάβει τὸν ἑαυτό του στὴν ταύτιση; Γιατί δὲν χαίρεται τὴν ζωογόνο αἴσθηση τῆς ὑπαρξῆς του; Ἐχει πολὺ σοβαροὺς λόγους γι' αὐτό. Ἡ ἀποσπα-σμένη αἴσθηση τοῦ ἑαυτοῦ του φέρει και πόνο. Ὁ ἄνθρω-πος, ἀφοῦ μὲ τὴν ἐντατικὴ προσοχή νοιώσει τὴν ὑπαρξή του σὰν κάτι τὸ ἀποσπασμένο ἀπὸ τὰ πάντα, μέσα του κι ἔξω του, κι ἀπὸ τοὺς πάντες, νοιώθει ἱλιγγο ἀπὸ τὴν ἀπέραντη μοναξιά πού τὸν περιβάλλει. Νοιώθει σὰν πε-

ταγμένος μέσα στο διάστημα, μόνος κι ασυσχέτιστος με τὰ πάντα. Ἡ παγωνιά αὐτῆς τῆς θέσης εἶναι τόσο μεγάλη, πού αἰσθάνεται νὰ τὸν διαπερνᾷ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Κανένας ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἀντέξει σ' αὐτὴ τὴν θέση, γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι τὴν ἀποφεύγουν μ' ἓνα τυφλὸ ἀλλὰ σοφὸ ἔνστικτο. Ὁ ἄνθρωπος ἀρνιέται νὰ νοιώσει τὴν παγωνιά τοῦ κόσμου, ἀρνιέται νὰ νοιώσει ἀσυσχέτιστος με τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντες. Πρὶν νὰ μάθει νὰ ἀγαπάει, τοῦ εἶναι ἀπαγορευμένο νὰ νοιώσει ὀλοκάθαρα τὴν αἴσθηση τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τὴν εὐτυχία πού πηγάζει ἀπὸ τὴν αἴσθηση τῆς ὑπαρξῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλκεται ἀπὸ τὴν ζεστασιά τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου. Ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει γνωρίσει τὴν Ἀγάπη, κολλάει μ' ἀπεγνωσμένο τρόπο στὰ ὑλικά πράγματα, στοὺς ἀνθρώπους, στὶς ιδέες. Προσπαθεῖ νὰ ἀντλήσει λίγη ἐξωτερικὴ ζεστασιά, γιατί τρέμει ἀπὸ τὴν παγωνιά τῆς ὑπόστασης πού, ἀποσπασμένη, στέκεται μόνη κι ἀσυσχέτιστη με τὰ ἀδιάφορα πάντα. Ὁ ἄνθρωπος ἀρνεῖται αὐτὴν τὴν θέση, ἢ ἴδια του ἢ φύση ἀναζητᾷ τὴν Ἀγάπη σὰν πρωταρχικὴ προϋπόθεση, γι' αὐτὸ καὶ προτιμᾷ τὰ φτωχὰ ὑποκατάστατα τῆς Ἀγάπης καὶ ἀρνεῖται νὰ ἀναγνωρίσει καὶ νὰ ζήσει σὲ μιὰ πραγματικότητα ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπουσιάζει ἡ φωτιὰ τῆς Ἀγάπης. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού ἡ ἀνθρώπινη ὑπόσταση ἔλκεται τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ὕλη σ' ὅλες τῆς τίς μορφές. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ὁ ὁποῖος τὸν ὑποχρεώνει με σχεδὸν ἀκαταμάχητη δύναμη νὰ ταυτίζεται με τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντες. Στὸν συμφυρμὸ καὶ τὸν συγχρωτισμὸ ἀναζητᾷ λίγη ζεστασιά, ὑποκατάστατο τῆς Ἀγάπης. Ἀδύνατον νὰ μάθει ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑπάρχει, ἂν

δὲν μάθει νὰ ἀγαπάει. Ἔτσι λοιπὸν εἶδαμε πὼς ἡ οὐσία-Ἀγάπη προηγεῖται τῆς ὑπάρξεως, γι' αὐτὸ καὶ θὰ ἐξετάσουμε τὴν προβληματικὴ καὶ μυστηριώδη γιὰ τὸν ἄνθρωπο Ἀγάπη. Πρὶν βιώσουμε τὸ θαῦμα τῆς ὑπαρξῆς, πρέπει νὰ βιώσουμε τὸ θαῦμα τῆς Ἀγάπης.

Πρὶν προχωρήσουμε θὰ πρέπει νὰ ἀναρωτηθοῦμε: τί εἶναι ἡ Ἀγάπη; Δὲν ὑπάρχουν διαθέσιμοι ὀρισμοὶ γι' αὐτὴν τὴν ποιότητα. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο Ἀγάπη, παρ' ὅλο πὸς ξέρουν ὅτι μάταια ζητοῦν, γιὰτὶ οὐκ ἂν λάβουν παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος. Ὅμως, παρ' ὅλο πὸς τὸ ξέρουν αὐτό, ποτὲ δὲν παύουν νὰ τὴν ἀναζητοῦν, ἀκόμα κι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν σκληράδα καὶ τὴν ψυχρότητα τῆς Ψυχῆς τους δηλώνουν πὼς ἀπόκαμαν νὰ περιμένουν. Ὅλοι ξέρουμε τί περιπλοκὲς καὶ τί ἀπογοητεύσεις γεννᾶει ἡ ἀπαίτηση νὰ μᾶς δώσουν οἱ ἄλλοι ἀγάπη. Ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκθέσουμε πότε οἱ ἄλλοι μᾶς ἀγαποῦν καὶ γιὰτὶ αὐτὴ ἡ κατάστασις εἶναι στὴν μεγάλη πλειονότητα τῶν περιπτώσεων βραχύβια. Ἀρκεῖ πρὸς τὸ παρὸν νὰ μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Ἀγάπη, ἡ μυστηριώδης αὐτὴ ἐνέργεια, ὅταν ἀπὸ ἓνα θαῦμα κυκλοφορεῖ μέσα μας καὶ διαχέεται γύρω μας, ἢ ὅταν κάποιος ἀγαπημένο πρόσωπο μᾶς τροφοδοτεῖ μ' αὐτὴν, αἰσθανόμαστε μιὰν ἀπέραντη εὐφορία νὰ μᾶς κατακλύζει. Ὁ κόσμος τότε εἶναι γλυκὸς καὶ φιλικὸς γύρω μας. Εἶναι πολὺ γνωστὸ πὼς πολλὲς φορὲς πίσω ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς ἄντρα ὑπάρχει ἡ ἀγάπη μιᾶς γυναίκας. Σὲ κάθε περίπτωση αἰσθανόμαστε πὼς ἡ ἀγάπη τοῦ ἄλλου μᾶς τρέφει καὶ μᾶς ζωογονεῖ. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ Ἀγάπη εἶναι τόσο πολυτίμη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ὑγεία μας, δὲν

είναι άπρονοησία κι ελαφρότητα νά τήν γυρεύουμε άποκλειστικά άπό τούς άλλους; Άν άντι νά τήν γυρεύουμε παρακαλεστικά ή έκβιαστικά άπό τούς άλλους κάνουμε μιá στροφή και προσπαθήσουμε έμεις νά αγαπάμε; Άν, άντι νά έξαρτιόμαστε άπό τις λίγες ρανίδες που θά μās δώσουν οί άλλοι, άνοίξουμε μέσα μας τήν πηγή τής Άγάπης, αυτό δέν είναι προτιμότερο; Κι αν έμεις αρχίσουμε νά αγαπάμε, μήπως και οί άλλοι δέν θά μās αγαπήσουν πολύ περισσότερο άπ' ό,τι πρίν; Άλλά, κι αν αυτό δέν γίνει, αν μέσα μας ύπάρξει μιá πηγή Άγάπης ή όποία ποτίζει τήν ύπόστασή μας με τούς πάντες και τά πάντα γύρω μας, μήπως δέν θά είμαστε πλήρως εύτυχισμένοι;

Σ' αυτή τήν θέση έχουν βρεθεί πολλοί αναχωρητές, οί όποιοι μέσα στήν μοναξιά τους και σέ άπόλυτη άκτημοσύνη ένοιωθαν μέσα τους τήν μεγαλύτερη χαρά κι εύτυχία νά τούς πλημμυρίζει. Αυτό συνέβαινε γιατί, με τήν άσκηση και τήν ένωσή τους με τόν ΘΕΟ, μπόρεσαν σκάβοντας μέσα τους νά βροϋν πλούσια κι άφθονη φλέβα ζωογόνου νεροϋ Άγάπης. Μήπως οί άνθρωποι θά έπρεπε νά τούς μιμηθοϋν, όχι ως πρός τήν αναχώρησή τους, αλλά ως πρός τήν επιδίωξή τους νά γίνουν αυτάρκεις πηγές Άγάπης; Πώς ένας άνθρωπος μπορεί νά τó πετύχει αυτό; Πώς μπορεί νά λύσει αυτό τó κεντρικό πρόβλημα τής ανθρώπινης ψυχολογικής ανάπτυξης; Γιατι ή ανθρώπινη ψυχολογική ανάπτυξη δέν στηρίζεται τόσο στήν άρση κάποιων άπωθήσεων και στήν έξάλειψη κάποιων παθολογικῶν συμπτωμάτων, όσο στήν δραστηριοποίηση τής Άγάπης. Η ανθρώπινη ανάπτυξη δέν έξ-

αρτᾶται τόσο ἀπὸ τὴν γνώση κάποιων ἐσωτερικῶν λειτουργιῶν, ἂν καὶ αὐτὸ παίξει τὸν ρόλο του. Ὅμως μόνο ἡ μελέτη τοῦ ἑαυτοῦ δὲν δίνει ἀφ' ἑαυτῆς λύση στὸ πρόβλημα. Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἔχουν μάθει πολλὰ πράγματα γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἀλλὰ ἐλάχιστα πράγματα μπόρεσαν νὰ ἀλλάξουν. Ὅπωςδήποτε δὲν ἔγιναν εὐτυχέστεροι· πολλές φορές μάλιστα ἔγιναν πολὺ δυστυχέστεροι ἀπὸ παλιά. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν σχετίζεται τόσο μὲ τὴν γνώση, ὅσο μὲ τὶς ἐνέργειες ποὺ κυκλοφοροῦν μέσα του. Ὅταν μέσα στὸν ἄνθρωπο κυκλοφορεῖ ἡ ἐνέργεια τῆς Ἀγάπης, τότε καὶ αἰσθάνεται εὐτυχῆς καὶ ἡ παντοειδῆς ἀνάπτυξή του εὐνοεῖται. Γιατὶ ἡ Ἀγάπη δὲν εἶναι τρόπος συμπεριφορᾶς, δὲν εἶναι μίμηση ἑνὸς τρόπου, δὲν εἶναι ἐπίπλαστη εὐπρέπεια, ἀλλὰ μιὰ ζωντανή, ἡρεμῆ, ζεστὴ καὶ ἡδονικὴ ἐνέργεια, ποὺ τὴν νοιώθεις νὰ κυλάει μέσα σου καὶ εἶναι τόσο πραγματικὴ ὅσο καὶ τὸ αἷμα. Ὑπάρχει εὐγένεια καὶ πραότητα ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἔχνος Ἀγάπης, καὶ ὑπάρχει αὐστηρότητα ἡ ὁποία ἔχει ἄφθονη Ἀγάπη. Ἡ Ἀγάπη μπορεῖ νὰ εἶναι πίσω ἀπ' ὅλες τὶς στάσεις καὶ τὶς συμπεριφορὲς στὶς ὁποῖες δίνει τὸ δικό της νόημα, ἐνῶ ὑποκειμενικὰ γίνεται ἀντιληπτὴ σὰν μιὰ αἴσθησις γλυκύτητος καὶ συμπάθειας, ἡ ὁποία σὲ συνδέει μὲ τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα καὶ ἡ ὁποία ταυτόχρονα εἶναι τροφή καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὅταν κανεὶς βιώνει τὴν ἀγάπη, ὅταν κυλᾷ μέσα του αὐτὸ τὸ θερμὸ καὶ γλυκὸ ρεῦμα ζωῆς, τότε εἶναι πολὺ πιὸ εὐκόλῃ ἢ ἐξουδετέρωση τῶν παλιῶν πόνων καὶ ἡ θεραπεία τῶν παλιῶν πληγῶν. Τότε ἡ ψυχὴ βαθμιαῖα ἀνοίγει σ' ὅλες τὶς πολυδύναμες ду-

νατότητές της, γιατί τὸ κλειδί πὸ ἀνοίγει τὴν ψυχὴ, τὸ ἐλιξήριο πὸ ξυπνάει τὴν κοιμισμένη βασιλοπούλα τοῦ παραμυθιοῦ εἶναι ἡ Ἀγάπη. Ἡ Ἀγάπη εἶναι μιὰ ἀπτή δύναμη, κάτι σὰν ζωογόνο ὕδωρ πὸ κάνει τοὺς σπόρους πὸ ὑπάρχουν στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ νὰ βλαστήσουν καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν.

Εἶναι ματαιοπονία νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ψυχολογική μας ἀνάπτυξη χωρὶς νὰ βάλουμε στὸ ἐπίκεντρο τῆς ἐργασίας μας τὴν Ἀγάπη. Ὅταν ὁ Ἄνθρωπος ἀρχίσει νὰ ἀγαπάει, μπορεῖ ἀκίνδυνα νὰ ἀρχίσει νὰ ἀσκεῖ τὴν ἀπόσπαση καὶ συνεπῶς ἀρχίζει νὰ μπορεῖ νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ συνειδητοποιεῖ. Γιατὶ ἡ ἀποσπασμένη καὶ αὐτάρκης ὑπόσταση μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ εὐεργετικά γιὰ τὸν ἄνθρωπο μόνο ἂν συνδυαστεῖ μὲ τὴν δύναμη τῆς Ἀγάπης καὶ δεχτεῖ νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ, ἀνοίγοντάς της τὸν δρόμο σ' ὅλο καὶ περισσότερες πρακτικὲς ἐφαρμογές, μέχρις ὅτου ὅλες οἱ ἐνέργειες καὶ ὅλες οἱ λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπου γίνουν ἐνεργήματα τῆς Ἀγάπης.

Ἦδη ἔχουμε φθάσει στὴν συνειδητοποίηση τῆς ἀλήθειας ὅτι ἡ Ἀγάπη εἶναι τὸ κλειδί τῆς ψυχολογικῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἀνθρώπου. Γεννᾶται τώρα τὸ ἐρώτημα, πῶς θὰ ἀποκτήσουμε αὐτὸ τὸ θαυμαστὸ κλειδί καὶ πῶς θὰ τὸ χρησιμοποιοῦσαμε; Ἡ εὕρεση καὶ χρῆση τῆς πηγῆς τῆς Ἀγάπης μέσα στὸν ἄνθρωπο συνδέεται μὲ πολλὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπιλύσουμε μεθοδικά. Τὸ πρῶτο μεγάλο πρόβλημα τῆς Ἀγάπης εἶναι ἡ ἀνυπαρξία της. Τὸ ψυχικὸ ἔδαφος τῶν περισσότερων ἀνθρώπων μοιάζει ἐξαιρετικὰ στεγνὸ καὶ ἄγονο. Ὅρισμένοι ἄνθρωποι ἔχουν σκάψῃ βαθιὰ μέσα τους καὶ δὲν βρῆ-

καν καθόλου νερό Ἀγάπης ἢ, ἂν βρῆκαν, τὸ πηγᾶδι τους στέρεψε αἰφνίδια, χωρίς φανερό λόγο. Τὸ πρόβλημα μὲ τὴν Ἀγάπη δὲν εἶναι μόνο ὅτι εἶναι ἐνέργεια ἐξαιρετικῆς σπανιότητος· εἶναι ἀκόμα ἐξαιρετικὰ ἀσταθῆς στὴν ἐμφάνισή της. Ἐμφανίζεται καὶ ἐξαφανίζεται χωρίς φανερό λόγο. Πάνω σ' αὐτὸ οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι ἔχουν πλούσια ἐμπειρία. Ἐαφνικά, χωρίς νὰ μποροῦν νὰ καθορίσουν πῶς, ἓνας ἐξωτερικὸς ἐρεθισμὸς, παρόμοιος μὲ χιλιάδες ἄλλους, προκαλεῖ τεράστιες ἀλλαγές μέσα τους. Γιὰ ἓνα σύντομο χρονικὸ διάστημα αἰσθάνονται νὰ τοὺς διαπερνοῦν γλυκύτατες ἐνέργειες, πού τοὺς ἀνουψώνουν πολὺ πάνω ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τῆς καθημερινότητος. Βλέπουν τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἄλλους μὲ ἄλλα μάτια. Ἐαφνικά, ὅπως ἀκριβῶς ἤλθαν, οἱ μαγικὲς αἰσθήσεις ἐγκαταλείπουν τὸν ἄνθρωπον κι ὁ λαμπρὸς πέπλος ἀποσύρεται ἀπὸ τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος γίνεται μουντὸς καὶ συνηθισμένος. Ὁ ἄνθρωπος κι ὁ ποιητὴς θρηνοῦν καὶ ὄλοι μένουν μὲ τὰ ἐρωτηματικά τους ἀναπάντητα. Κανένας ἄνθρωπος μὲ κοσμικὴ δύναμη καὶ σοφία δὲν ἔχει ἀπαντήσει στὸ πῶς θὰ ικανοποιηθεῖ ἡ ζωτικότερη ἀνθρώπινη ἀνάγκη. Ἡ ἀνάγκη τῆς Ἀγάπης. Κανένας σοφὸς δὲν ἔχει ἀπαντήσει καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς ψυχανάλυσης ὄχι δὲν ἔλυσε ἀλλὰ οὔτε κὰν ἔθεσε τὸ πρόβλημα. Ἔτσι, στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ φτάναμε σ' ἀδιέξοδο. Ὁμως ἀδιέξοδο δὲν ὑπάρχει, γιατί ὑπάρχουν κάποιοι ἄνθρωποι μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν κυλήσει ποταμοὶ Ἀγάπης. Ὑπάρχουν κάποιοι ἀκρογωνιαῖοι λίθοι πεταμένοι ἀπὸ ἓνα ψευδεπίγραφο θετικὸ πνεῦμα. Ἀναφέρομαι στοὺς χριστιανοὺς ἁγίους, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ μόνοι πού ἀ-

γάπησαν τούς ανθρώπους και τὰ πάντα. Είναι οι μόνοι άνθρωποι οι οποίοι έβιωσαν μόνιμα τήν έμπειρία τής 'Αγάπης. Γι' αυτό τόν λόγο είναι οι πιό προηγμένοι άνθρωποι πού έχουν υπάρξει επί τής γής. Δέν υπάρχει έλπίδα για ανάπτυξη τοῦ ανθρώπου, αν δέν στηριχθοῦμε στην έμπειρία τους και δέν τήν αξιοποιήσουμε. Γιατί τὰ γεγονότα είναι καθαρά. Στη γή κανένας δέν αγάπησε τόν άνθρωπο. Κανένας κοσμικός ήγεμόνας και κανένας σοφός. Γιατί οι μέν πρώτοι ανέκαθεν χρησιμοποιούσαν τόν άνθρωπο σαν πρώτη ύλη για τίς φιλοδοξίες τους και οι δεύτεροι ανέκαθεν τόν κοίταζαν πάνω από τήν έδρα τής αυθεντίας τους. Μόνο οι άγιοι τοῦ ΘΕΟΥ αγάπησαν τόν άνθρωπο κι ευτύχησαν να γίνουν ζωντανές πηγές 'Αγάπης. Αν λοιπόν έχουμε πραγματικά θετικό πνεῦμα, αν θέλουμε να αναπτυχθοῦμε σαν όντα, θα πρέπει να αξιοποιήσουμε τήν έμπειρία τῶν επιτυχημένων, εκείνων πού επέτυχαν να γίνουν μόνιμα πηγές 'Αγάπης. Μόνο σ' αυτή τήν βάση υπάρχει δυνατότητα να προχωρήσουμε ακόμα πιό πέρα.

Ζοῦμε σ' ένα περιεργο κόσμο φαντασίας και προκατάληψης. Θεωροῦμε ότι για τόν άνθρωπο έχουν έγκυρη γνώμη οι πάντες: οι πολιτικοί στοχαστές, οι φανατικοί ιδεολόγοι, οι λάτρεις τής εξουσίας. Η σύγχρονη εικόνα τοῦ ανθρώπου συγκροτήθηκε κατά ένα μεγάλο μέρος από αντιλήψεις οι οποίες απέρρευσαν από τήν μελέτη ψυχολογικά διαταραγμένων ανθρώπων. Από τήν εικόνα μας αποκλείσαμε αυθαίρετα τούς άγιους. Γι' αυτούς δέν θέλουμε να γίνεται κουβέντα. Σαν να μη μᾶς αγάπησαν, σαν να μην έφθασαν στο πιό ύψηλό επίπεδο πού έχουν

φθάσει οι άνθρωποι επί τῆς γῆς. Αὐτούς ἀρνούμαστε καὶ νὰ τοὺς ἀκούσουμε, ἡ δημοκρατία μας δὲν τοὺς ἀντέχει! Ὅμως γιατί αὐτὴ ἡ προκατάληψη; Μήπως ἔχουν μεγαλύτερη ἀξία οἱ θεωρίες καὶ οἱ γνώμες ἀπὸ τὰ γεγονότα καὶ τὴν ἐμπειρία; Ὡς πότε πίσω ἀπὸ τὸ δῆθεν θετικὸ πνεῦμα θὰ κρύβονται ἀναπόδεικτες πίστεις καὶ προκατάληψη; Καὶ στὸ θέμα ποὺ ἐξετάζουμε, ποιά εἶναι τὰ ἀδιάψευστα γεγονότα;

Εἶναι πὼς οἱ μόνοι ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς ποὺ ἀγάπησαν ἀπεριόριστα καὶ καθολικὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ πάντα τῆς δημιουργίας, ἦσαν οἱ χριστιανοὶ ἄγιοι, παλαιοὶ καὶ τωρινοί. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλες διαθέσιμες περιπτώσεις. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἔχουμε διαπιστώσει ὅτι ἡ ψυχολογικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἀπὸ τὴν ἐνεργοποίηση καὶ κυκλοφορία τοῦ ρεύματος τῆς Ἀγάπης μέσα στὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀγνοήσουμε τὴν πείρα καὶ τὴν μαρτυρία τῶν ἁγίων. Γιατί, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι πέτυχαν αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς ἀναζητᾶμε, πὼς εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς ἀπορρίψουμε καὶ νὰ τοὺς καταφρονέσουμε; Ἀντίθετα, δὲν θὰ ἦταν λογικότερο νὰ διδαχτοῦμε ἀπ' αὐτούς; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφομοιώσουμε τὴν οὐσία τῆς ἐμπειρίας τους, χωρὶς καμμιά προσκόλληση σὲ τύπους καὶ μορφές ποὺ δυνατόν νὰ εἶναι παροδικοί; Αὐτὸ τὸ βρίσκω ἀναπόφευκτο καὶ λογικὰ συνεπές. Διδάσκομαι πὼς νὰ ἀγαπῶ ἀπ' αὐτούς ποὺ ἤδη τὸ ἔχουν καταφέρει. Λοιπὸν, ποιά ἡ οὐσία τῆς ἐμπειρίας τοῦ χριστιανοῦ ἁγίου ἢ ὁποῖα μπορεῖ νὰ χρησιμέψει γιὰ τὴν ψυχολογικὴ μας ἀνάπτυξη καὶ ἐξύψωση;

Ἡ ἀντίληψη ποὺ ἔχει ἓνας μέσος ἄνθρωπος γιὰ τὸν

ἅγιο ἀναχωρητὴ εἶναι ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα φανατικὸ ἄτομο, ποὺ ἀπὸ φανατικὴ προσκόλλησι στὶς ιδέες του ἀπαρνιέται ὅλες τὶς γήινες χαρὲς καὶ ὑποχρεώσεις, ἀκρωτηριάζοντας πολλὰς πλευρὰς τῆς φύσης του. Ἔτσι φαντάζονται οἱ ἄνθρωποι πὼς ὁ ἅγιος εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὰ περιορισμένο καὶ ἀντιφατικὸ ἀνθρώπινο πλάσμα, τὸ ὁποῖο βρίσκεται συνεχῶς σὲ πάλη μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Τὸ γεγονὸς ὅτι μέσα στοὺς θρησκευόμενους βρίσκονται τέτοια ἄτομα φανατικὰ καὶ ιδεοληπτικὰ δίνει μιὰ βάση γιὰ τέτοιες ἀντιλήψεις. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ νὰ ἀποκαταστήσει μέσα στὴν μόνωση μόνιμη ἐπαφὴ μὲ τὸν Θεόν, ἂν πετύχει τὸν σκοπὸ του, δὲν ἔχει καμμιά σχέση οὔτε μὲ τὸν φανατισμὸ οὔτε μὲ τὴν μονομέρεια. Καθὼς σχετίζεται μὲ τὸν Θεόν μέσῳ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς συγκέντρωσης στὸν Θεόν, ἀρχίζει νὰ νοιώθει μέσα του τὴν εἰσροὴ τῶν θείων ἐνεργειῶν. Αὐτὸ δὲν εἶναι ιδέα· εἶναι μιὰ τελείως ἀπτή στὶς αἰσθήσεις πραγματικότητα. Ἐνέργειες ἀγάπης τὸν πλημμυρίζουν, οἱ ὁποῖες τὸν ἀναπλάθουν ἐσωτερικά. Οἱ πόνοι τῆς ψυχῆς γλυκαίνονται, οἱ κόμποι τῆς ψυχῆς λύνονται, οἱ φόβοι ἀτονοῦν ὥσπου ἐξαφανίζονται ἐντελῶς, ἡ ψυχὴ ἀνοίγει μὲ τὸν φυσικότερον τρόπο πρὸς τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα, οἱ ἐσωτερικὲς ψυχικὲς ποιότητες μεταλλάσσονται καὶ ἐξυψώνονται ἀπὸ τὸ θεῖο ρεῦμα Ἀγάπης. Ὁ ἄνθρωπος, καθὼς γεμίζει ἀπὸ Θεόν, ἀνορθώνεται καὶ δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐγγύτητα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων γιὰ νὰ ὑπάρξει. Ὑπάρχει φαινομενικὰ ὡς αὐθύπαρκτη μονάδα πανελεύθερη, στὴν οὐσία δὲ ὑπάρχει διαρκῶς τροφοδοτούμενος ἀπὸ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Τὸ οὐ-

σιῶδες στὴν στάση τοῦ μοναχοῦ-ἀναχωρητῆ δὲν εἶναι ἡ ἀπάρνηση τοῦ κόσμου, ὅσο ἡ προσέγγιση τοῦ ΘΕΟΥ, ἡ θέληση τοῦ συσχετισμοῦ μαζί ΤΟΥ, μέχρι τὴν ὀλοκληρωτικὴ ταύτιση μαζί ΤΟΥ. Καθὼς ἐξελίσσεται ἡ διάχυση τῆς θείας Χάριτος, ὁ ἀναχωρητὴς ἀρχίζει νὰ αισθάνεται μιὰ εὐτυχία γλυκειὰ καὶ βαθειά, πὺ ποτὲ κανεὶς ἄνθρωπος στὸν κόσμο δὲν ἔνοιωσε. Μιὰ εὐτυχία πὺ κλιμακώνεται ἀπὸ τὴν γαλήνη καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἤσυχία ὡς τὴν αἴσθηση μιᾶς ἡδονικῆς εὐδαιμονίας διαχυμένης σ' ὅλη του τὴν ὑπόσταση, πὺ ὀρισμένες φορὲς εἶναι τόσο ἔντονη ὡστε δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀντέξει. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ εὐτυχία, ἀφοῦ γλυκάνει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀγίου, ἐκδηλώνεται ἐξωτερικὰ σὰν ἀπέραντη καὶ καθολικὴ ἀγάπη πρὸς τὰ πάντα, ἐνῶ ἐσωτερικὰ ἡ γλυκύτητα αὐτὴ γίνε-ται αἰσθητὴ καὶ ὡς δύναμη ἀκατάβλητη, ἡ ὁποία καὶ ὄρη μπορεῖ νὰ κινήσει.

Αὐτὰ πὺ περιγράφω καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμα εἶναι ἐμπειρία καταγραμμένη καὶ ἐμπειρία ζωντανὴ πολλῶν ἀνθρώπων παλαιῶν καὶ σημερινῶν πὺ θέλησαν νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ ἀφοσιωθοῦν στὸν ΘΕΟ. Ἡ ἐμπειρία αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων δείχνει καθαρὰ ὅτι εἶναι ἀδύνατος ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ἀνθρώπου μόνο ἀπὸ τίς δικές του ἐπιλογές κι ἐνέργειες. Ἡ μετουσίωση τῶν ψυχικῶν περιεχομένων δὲν μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἀπλῶς καὶ μόνο ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος θὰ τὸ ἀποφασίσει, οὔτε ἡ ψυχὴ ἀνοίγει ἐπειδὴ ὁ ἐκμεταλλευτικὰ προσανατολισμένος ἄνθρωπος θὰ τὸ ἀποφασίσει. Ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ἀλλάξει πρέπει νὰ συνδυαστεῖ μὲ τὸν ΘΕΟ καὶ νὰ ξαναγεννηθεῖ ἄνωθεν. Αὐτὸ συμβαίνει γιὰτὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν διαθέτει τὰ ὑλικά τῆς

μεταλλαγής του. Ὁ ΘΕΟΣ διαθέτει αὐτὸ πὺν χρειάζεταιαι ὁ ἄνθρωπος. Μόνου ἀπὸ τὸν ΘΕΟ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ λάβει τὸν ἐπιούσιου ἄρτου γιὰ νὰ τραπεῖ καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ. Χωρὶς τὴν ἐγγύτητα τοῦ ΘΕΟΥ ὑπάρχει ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα τῆς ψυχῆς, πὺν δὲν κορένεται μὲ τίποτα.

Ἄν κοιτάξουμε μέσα μας ἀλλὰ καὶ μέσα στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, παλαιούς καὶ σημερινούς, θὰ δοῦμε ὅτι ὅλοι χωρὶς ἐξαιρεση κινούμαστε ἀπὸ ἓνα αἶσθημα ἀγωνίας καὶ ἀνικανοποίητου. Μέσα μας χάσκει ἓνα θανάσιμου κενό. Νοιώθουμε πὺς τὸ κενὸ αὐτὸ μᾶς ἔλκει στὴν ἄβυσσο τῆς ἀνυπαρξίας. Τὸ μὴδὲν καὶ τὸ τίποτα ἀπειλεῖ τὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση. Δὲν ἔχει καμμιά σημασία ἂν ἔχουμε πολλές ἢ λίγες ικανότητες, ἂν ἔχουμε καταβάλλει πολλές ἢ λίγες προσπάθειες· ἀκόμα καὶ κάτω ἀπὸ τίς καλύτερες προϋποθέσεις, ἀκόμα καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος φθάνει σὲ πολὺ μεγάλα ἐπιτεύγματα, τὸ κενὸ μὲ τὴν μορφή τοῦ μὴ νόηματος τὸν δαγκώνει θανατερὰ. Πρὸς τί; ἀναρωτιέται. Τί νόημα ἔχει αὐτὸ γιὰ μένα; Καὶ νοιώθει μέσα του κουρασμένος, ἄδειος καὶ ἀνικανοποίητος. Ἄν θελήσει, μπορεῖ ὁ καθένας μας νὰ θυμηθεῖ ὅτι εἶχε καὶ ἔχει παρόμοιες στιγμές. Σὰν ὁ ἄνθρωπος νὰ πίνει νερὸ ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ Ἰακώβ, ὅπου ὑπάρχει ξεγέλασμα τῆς δίψας.

Ἀμέσως τὴν ἄλλη στιγμή ὁ ἄνθρωπος, τρομαγμένος ἀπὸ τὸ μὴ νόημα τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὸ κενὸ τοῦ τίποτα, θὰ ἐπινοήσει ἓναν ἀκόμα περισπασμό, μιὰ ἀκόμα δονκιχωτική ἐκστρατεία γιὰ νὰ καλύψει τὸ ἄπατο κενὸ πὺν χάσκει μέσα του. Ἔτσι ὅλη ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ ἱστορία κινεῖται ἀπὸ τὴν ἀπελπισμένη κίνηση τοῦ ἀν-

θρώπου να συγκαλύψει τὸ μὴ νόημα τῆς ὑπαρξῆς του, νὰ κρύψει τὴν καθολικὴ του ἀποτυχία νὰ νοιώσει τὴν πλήρωση τῆς ἀπόλυτης εὐτυχίας μέσα του. Αὐτὰ ὁ ἄνθρωπος ἔχει μάθει νὰ τὰ ἀγνοεῖ ἢ ἀκόμα καὶ νὰ τὰ χλευάζει. Ὅμως αὐτὴ ἡ ἀστοχὴ ἐνέργεια δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὰ τὰ αἰτήματα δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένα μέσα στὸν ἄνθρωπο μὲ τρόπο ἀνεξίτηλο. Παρατηρήστε τὸν ὁποιοδήποτε ἄνθρωπο, θρησκευόμενο, ἀδιάφορο ἢ ἄθεο. Θὰ δεῖτε χωρὶς δυσκολία νὰ προβάλλει τὸ Ἄπόλυτο πάνω σὲ μιὰ ἰδέα, σ' ἓναν ἡγέτη, σὲ μιὰ κοινωνικὴ οὐτοπία ἢ σ' ἓναν ἔρωτα. Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀπόλυτος νόμος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἡ ἀναζήτηση τοῦ Ἄπόλυτου, μ' ὅλα τὰ μέσα καὶ μ' ὅλους τοὺς τρόπους. Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ βρίσκεται σ' ἔρεβος σκότους καὶ ἀγνοίας, ὅμως ὅ,τι καὶ ἂν κάνει, τὸν ΘΕΟ ἀναζητᾷ καὶ πρὸς Αὐτὸν πορεύεται μέσα ἀπὸ ἀναρίθμητους δρόμους πλάνης.

Μόλις ὁ ἄνθρωπος βρεῖ τὸν ΘΕΟ ἀνοίγει ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἀδιάκοπη ἀνάπτυξη καὶ ἀνακαίνιση τῆς ὑπόστασής του, ἡ ὁποία καταλήγει κάποτε στὴν πλήρη ὁμοίωσή του μὲ τὸν ΘΕΟ στοὺς κόλπους τοῦ ΘΕΟΥ. Ἡ εὕρεση τοῦ ΘΕΟΥ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο δὲν εἶναι τὸ τέρμα ἀλλὰ ἡ ἀφετηρία μιᾶς ἀνάπτυξης, ἡ ὁποία μέχρι τὰ τώρα μᾶς ἦταν ἀδιανόητη. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔχουν φθάσει οἱ ἅγιοι τοῦ ΘΕΟΥ. Αὐτοὶ εἶναι οἱ μόνοι ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς πού ἐθεράπευσαν τὴν πληγὴ τῆς ὑπόστασής τους καὶ πού μέσα τους δὲν χάσκει τὸ κενὸ τῆς ἀνυπαρξίας. Καθὼς βρῆκαν τὸν ΘΕΟ, ἡ πληγὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ θεραπεύτηκε καὶ τὸ κενὸ τῆς ὑπαρξῆς τους γέμισε ἀπὸ τὴν Θεία Χάρη. Γι' αὐτοὺς τέλειωσε ἡ περιπλάνηση μέσα στὰ πράγματα,

αὐτοὶ δὲν προβάλλουν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀπόλυτου ποῦ ὑπάρχει στὴν ψυχὴ τους πάνω στὰ πράγματα. Αὐτοὶ ξεκοψαν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρία ὄλων τῶν μορφῶν καὶ γεμάτοι ἀπὸ τὸ θεῖο ρεῦμα τῆς Ἀγάπης μποροῦν νὰ ἀρχίσουν τὴν ὀλοκληρωτικὴ τους ἀνάπλαση ὡς ὄντα. Ἐχοντας γεμίσει οἱ Ἅγιοι τοῦ ΘΕΟΥ μὲ τὶς θεῖες ἐνέργειες, μπόρεσαν νὰ βιώσουν ἕναν τέτοιο πλοῦτο ζωῆς καὶ ὑπαρξης, ποῦ κανένας ποτὲ ἄνθρωπος δὲν γνώρισε. Ἐτσι βίωσαν πρακτικὰ κάτι τὸ θεμελιῶδες γιὰ τὸν ἀνθρώπινο προσανατολισμό. Κατάλαβαν μὲ τὴν μύχια αἴσθησή τους πὼς ἡ ἐγγύτητα τοῦ ΘΕΟΥ, ἡ σύνδεση τοῦ ΘΕΟΥ μὲ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ὁ ἀτίμητος θησαυρός, ποῦ πάντα ἀναζητοῦσε ὁ ἄνθρωπος. Ὁ φτωχὸς ἀναχωρητὴς μέσα στὴν μοναξιά του καὶ τὴν ἀκτημοσύνη του ἦταν ἀσύγκριτα πιὸ πλούσιος καὶ πιὸ εὐτυχὴς ἀπ' ὄλους τοὺς ἐπιφανεῖς τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ ἅγιοι τοῦ ΘΕΟΥ ἀπέδειξαν πὼς ἡ παρουσία τοῦ ΘΕΟΥ εἶναι ἡ ὑψίστη ἀξία κι ὁ μέγιστος πλοῦτος γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Συνεπῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὴν τὴν ἀξία πρέπει νὰ ἐπιδιώξει καὶ νὰ τὴν κάνει θεμέλιό του. Τὸν ΘΕΟ νὰ ἀναζητήσει, μὲ τὸν ΘΕΟ νὰ συνδυαστεῖ, τὸν ΘΕΟ καὶ τὶς ἐνέργειες τοῦ ΘΕΟΥ νὰ νοιώσει μὲ τρόπο ἀπτό κι ἐμπειρικό. Καὶ λαβαίνοντας αὐτὴν τὴν δωρεὰ καὶ στηριζόμενος σ' αὐτὴν τὴν βάση νὰ μάθει νὰ μεταπλάθει τὴν ὑπόστασή του. Νὰ μάθει νὰ ἀγαπάει τὸν ἑαυτό του, τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα. Νὰ μάθει νὰ ὑπάρχει σὰν ὄντοτητα ἀποσπασμένη ἀπὸ τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντες καὶ στὴν βάση αὐτὴ νὰ ἀρχίσει μεγάλες ἔρευνες μέσα του κι ἔξω του. Αὐτὰ ἀποτελοῦν ἕνα ἐνιαῖο τρίπτυχο, τὸ ὁποῖο το-

ποθετεί τον άνθρωπο στην αφετηρία από την οποία ή εξέλιξή του είναι δυνατή. Πρώτον, και βάση των πάντων, ο άνθρωπος ενώνεται με τον ΘΕΟ και δέχεται την Χάρη ΤΟΥ. Δεύτερον, μαθαίνει να διαχειρίζεται και να χρησιμοποιεί την ενέργεια της Αγάπης μέσα του κι έξω του. Τρίτον, υπάρχει σαν αποσπασμένο εγώ, έρευνώντας τα πάντα μέσα του κι έξω του.